

**PARLAMENTUL ROMÂNIEI
CAMERA DEPUTAȚILOR**

NOTĂ
referitoare la excepția de neconstituționalitate a
dispozițiilor art.13 alin.(2) teza a doua, art. 83 alin.(3) și
art. 486 alin.(3) din Codul de procedură civilă

Către: Biroul permanent al Camerei Deputaților

De la: Secretarul general al Camerei Deputaților

Vă informăm că prin Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014, definitivă și general obligatorie, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 775 din 24 octombrie 2014, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate ridicată de Ion Trebuian, Onoriu Stoian și Dimitrie Crivinașu în Dosarele nr. 2270/115/2013, nr.5103/108/2013 și nr. 5582/30/2013 ale Curții de Apel Timișoara — Secția contencios administrativ și fiscal, de Gheorghe Ibrîș în Dosarul nr.4906/118/2013 al Curții de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și de Mihai Chițu în Dosarul nr.4576/86/2013 al Curții de Apel Suceava — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și a constatat că dispozițiile din Codul de procedură civilă cuprinse în art.13 alin.(2) teza a doua, art. 83 alin.(3), precum și în art. 486 alin.(3) cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat, sunt neconstituționale.

Potrivit prevederilor art. 147 alin.(1) din Constituția României, republicată, dispozițiile din legile în vigoare constatate ca fiind neconstituționale își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale, dacă, în acest interval, Parlamentul nu pune de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pentru această lege, Camera Deputaților este Cameră decizională.

Anexăm alăturat, Decizia Curții Constituționale nr. 462/2014.

SECRETAR GENERAL
CRISTIAN ADRIAN PÂNCIU

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIA Nr. 462

din 17 septembrie 2014

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3) și art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă

Augustin Zegrean	— președinte
Valer Dorneanu	— judecător
Toni Greblă	— judecător
Petre Lăzăroiu	— judecător
Mircea Ștefan Minea	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Mona-Maria Pivniceru	— judecător
Puskás Valentin Zoltán	— judecător
Tudorel Toader	— judecător
Andreea Costin	— magistrat-asistent

Cu participarea în ședința publică din 16 septembrie 2014 a reprezentantului Ministerului Public, procuror Simona Ricu.

1. Pe rol se află soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2), art. 83 alin. (3) și art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă, excepție ridicată de Ion Trebuian, Stoian Onoriu și Dimitrie Crivinașu în dosarele nr. 2.270/115/2013, nr. 5.103/108/2013 și nr. 5.582/30/2013 ale Curții de Apel Timișoara — Secția contencios administrativ și fiscal, de Gheorghe Ibrish în Dosarul nr. 4.906/118/2013 al Curții de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și de Mihai Chițu în Dosarul nr. 4.576/86/2013 al Curții de Apel Suceava — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 107D/2014.

2. Dezbaterile inițiale au avut loc în ședința publică din 3 iulie 2014, în prezența reprezentantului Ministerului Public și a părții Onoriu Stoian, când, în temeiul dispozițiilor art. 14 și art. 53 alin. (5) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, Curtea a dispus conexarea dosarelor nr. 200D/2014, nr. 263D/2014, nr. 383D/2014 și nr. 496D/2014 la Dosarul nr. 107D/2014, care este primul înregistrat, și au fost consemnate în încheierea de ședință de la acea dată. Prin aceeași încheiere, având în vedere imposibilitatea constituirii majorității prevăzute de art. 51 alin. (1) teza a doua din Legea nr. 47/1992, Curtea a hotărât redeschiderea dezbaterilor pentru data de 16 septembrie 2014, dispunând citarea părților din dosare. Dezbaterile de la această dată au avut loc în prezența reprezentantului Ministerului Public și a părții Onoriu Stoian și au fost consemnate în încheierea de ședință de la această dată, când Curtea a dispus, în temeiul art. 57 și art. 58 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, amânarea pronunțării asupra cauzei pentru data de 17 septembrie 2014, dată la care a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarelor, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 15 ianuarie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 2.270/115/2013, **Curtea de Apel Timișoara — Secția contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională pentru soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2), art. 83 alin. (3) și art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă.**

Excepția a fost invocată de Ion Trebuian într-o cauză având ca obiect soluținarea recursului formulat împotriva unei sentințe prin care s-a respins cererea acestuia de obligare a Inspectoratului de Poliție Caraș-Severin la plata despăgubirilor în sumă de 6.000 euro, echivalent în lei la data plății, acordate pentru invaliditate de gradul al III-lea, în temeiul art. 4 alin. (2) din Hotărârea Guvernului nr. 1.083/2008 privind asigurarea despăgubirilor de viață, sănătate și bunuri ale polițiștilor.

4. Prin Încheierea din 11 martie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 5.103/108/2013, **Curtea de Apel Timișoara — Secția de contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională cu soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2), ale art. 83 alin. (3), precum și ale art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă.** Excepția a fost invocată de Onoriu Stoian, într-un dosar având ca obiect anularea unui act administrativ.

5. Prin Încheierea din 26 februarie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 4.906/118/2013, **Curtea de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională pentru soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2) și art. 83 alin. (3) din Codul de procedură civilă.** Excepția a fost invocată de Gheorghe Ibrish într-o cauză de contencios administrativ având ca obiect soluținarea recursului formulat împotriva unei sentințe civile prin care a fost respinsă cererea acestuia de obligare a primarului municipiului Constanța de a-l primi în audiență.

6. Prin Încheierea din 15 aprilie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 5.582/30/2013, **Curtea de Apel Timișoara — Secția de contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională cu soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2), ale art. 83 alin. (3), precum și ale art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă.** Excepția a fost invocată de Dimitrie Crivinașu într-un dosar având ca obiect anularea unui act administrativ.

7. Prin Încheierea din 9 mai 2014, pronunțată în Dosarul nr. 4.576/86/2013, **Curtea de Apel Suceava — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională cu soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2) din Codul de procedură civilă.** Excepția a fost invocată de Mihai Chițu într-un dosar având ca obiect soluținarea cererii acestuia de eliberare a unor copii ale unor acte administrative.

8. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține, în esență, că dispozițiile legale criticate din Codul de procedură civilă încalcă accesul liber la justiție și dreptul la apărare al fiecărui cetățean, întrucât lipsa posibilităților financiare, care împiedică apelarea la serviciile unui avocat, nu ar trebui să ducă la anularea cererii de recurs făcută în termen. Consideră că dispozițiile legale criticate înfrâng voința părții de a se apăra singură, drept fundamental garantat de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, iar interpretarea art. 452 raportat la art. 451 din Codul de procedură civilă, în sensul condiționării acordării cheltuielilor de

judecată reprezentând onorariul de avocat, prin atașarea împuternicirii avocațiale la dosar, constituie o încălcare a art. 21 din Constituția României și a art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

9. Așadar, orice condiționare a accesului liber la justiție ar reprezenta o nesocotire a acestui principiu constituțional fundamental și a unor standarde internaționale universale, în orice democrație reală. Pe plan procesual, accesul liber la justiție se concretizează în prerogativele pe care le implică dreptul la acțiune, ca aptitudine legală ce este recunoscută de ordinea juridică oricărei persoane fizice sau juridice. Pornind de la premisa că drepturile fundamentale trebuie garantate într-o manieră concretă și reală, iar nu iluzorie și teoretică, imposibilitatea concretă de sesizare a unei instanțe de către persoana interesată constituie o încălcare a dreptului acesteia de acces la justiție. Acest drept impune obligații în sarcina legiuitorului și executivului, iar statul este ținut să acorde oricărei persoane toate facilitățile rezonabile de drept și de fapt, pentru a accede la instanță.

10. Se mai arată că accesul liber la justiție presupune posibilitatea oricărei persoane de a se adresa direct și nemijlocit la o instanță de judecată, pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime. Totodată, se susține că deși dreptul de acces la justiție nu este absolut și nu presupune caracterul gratuit al justiției, totuși se încalcă principiul proporționalității atunci când se stabilesc taxe judiciare de timbru exorbitante, care depășesc posibilitățile financiare ale justițiabilului. Astfel de situații au fost analizate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a constatat că pot conduce la încălcarea art. 6 din Convenție.

11. În susținerea excepției, de asemenea, se invocă și deciziile Curții Constituționale nr. 953 din 19 decembrie 2006, nr. 347 din 3 aprilie 2007 și nr. 467 din 22 aprilie 2008 prin care s-a statuat că, în sensul principiului constituțional instituit de art. 21 privind accesul liber la justiție, se înscrie și posibilitatea oricărei persoane de a se adresa direct și nemijlocit instanțelor de judecată pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. Sub acest aspect, precizarea din alin. (2) al art. 21, potrivit căreia nicio lege nu poate îngredi exercitarea acestui drept, este firească. De aceea, imposibilitatea depunerii unei plângeri la instanța judecătorească competentă îngreudește accesul direct la justiție.

12. **Curtea de Apel Timișoara — Secția contencios administrativ și fiscal**, în Dosarul Curții Constituționale nr. 107D/2014, în opinia majoritară exprimată, apreciază că excepția este întemeiată. Dispozițiile legale criticate încalcă art. 20 și art. 21 din Constituție. În acest sens reține că cele trei articole din Codul de procedură civilă criticate instituie obligativitatea angajării unui avocat atât pentru redactarea cererii de recurs, cât și pentru exercitarea și susținerea recursului, lipsa avocatului în cele trei etape fiind sancționată cu nulitatea recursului de dispozițiile art. 83 alin. (3) din Codul de procedură civilă. Or, aceste dispoziții contravin, în opinia majoritară a instanței de recurs, dispozițiilor constituționale care garantează accesul liber la justiție reglementat de art. 21 din Constituție într-o manieră necondiționată. Maniera necondiționată de reglementare din Constituție rezultă din împrejurarea că în privința liberului acces la justiție Legea fundamentală nu face trimitere la legea organică și la posibilitatea ca acest drept să fie exercitat în anumite condiții, spre deosebire de alte drepturi și libertăți fundamentale reglementate în cadrul acesteia, pentru care legiuitorul constituant a înțeles să folosească sintagma „în condițiile legii”. Mai mult decât atât, angajarea unui apărător este reglementată de Constituție ca un drept (art. 24 din Constituție), însă

dispozițiile criticate din Codul de procedură civilă au transformat acest drept într-o obligație care, în situația nerespectării, conduce la blocarea accesului la justiție, fără posibilitatea acoperirii nulității, potrivit art. 177 alin. (2) din Codul de procedură civilă, de vreme ce exercitarea căii de atac și redactarea motivelor de recurs trebuie realizate în termenul legal. Instanța de recurs apreciază că art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reglementează un drept efectiv, însă această exigență nu pare a fi respectată de Codul de procedură civilă, întrucât prin transformarea acestui drept în obligația de a fi asistat/reprezentat de un avocat, precum și prin modul de reglementare de către Codul de procedură civilă, justițiabilul este luat prin surprindere — de cele mai multe ori după împlinirea termenului de recurs, când se invocă excepția nulității —, după ce, în primă instanță, și eventual în apel, i s-a permis să se apere singur. Legat de acest aspect, instanța susține că dispozițiile art. 425 alin. (3) teza finală din Codul de procedură civilă prevăd inserarea în dispozitivul hotărârii supuse căii de atac a mențiunii instanței la care se depune cererea, omițând a atrage atenția părții interesate asupra nulității recursului în cazul în care acesta nu va fi exercitat, redactat și apoi susținut de către avocat.

13. **Curtea de Apel Timișoara — Secția contencios administrativ și fiscal**, în dosarele Curții Constituționale nr. 200D/2014 și nr. 383D/2014, și-a exprimat opinia potrivit căreia excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Instanța arată că obligativitatea redactării recursului prin avocat și a reprezentării în recurs numai prin avocat a fost edictată tocmai având în vedere specificul acestei căi de atac, în care sunt examinate exclusiv modul de aplicare și de interpretare a dispozițiilor legale, odată cu modificările aduse recursului prin noul Cod de procedură civilă și eliminarea fostului art. 3041 din Codul de procedură civilă din 1865. Raportat la aceste modificări legislative, recursul a devenit o cale de atac cu un formalism pronunțat, care implică stabilirea clară a cazurilor de recurs pe care recurentul înțelege să le invoce și motivarea lor adecvată. Eventuala invocare a resurselor financiare ale recurentului nu poate fi luată în considerare, în condițiile în care acesta are posibilitatea de a solicita acordarea ajutorului public judiciar și desemnarea unui avocat în vederea exercitării căii de atac potrivit dispozițiilor art. 13 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă. Accesul liber la justiție nu echivalează cu accesul la toate procedurile în mod nereglementat și în orice mod, cu ignorarea cerințelor de bună administrare a justiției.

14. **Curtea de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal** apreciază că normele de procedură cuprinse în art. 13 alin. (2) și art. 83 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu încalcă drepturile constituționale prevăzute de art. 21 și art. 24. Arată că recursul este o cale extraordinară de atac ce poate fi exercitată de partea nemulțumită doar pentru motive de nelegalitate și în condiții strict și limitativ prevăzute de lege. Scopul edictării dispozițiilor legale criticate este acela de a se asigura o protecție ridicată a intereselor justițiabililor și a calității actului de justiție.

15. **Curtea de Apel Suceava — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal** și-a exprimat opinia potrivit căreia excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Instanța arată că, având în vedere marja pe care o au statele membre, în lipsa oricărei aparențe de restrângere nerezonabilă sau disproporționată a dreptului de acces la justiție, dispozițiile art. 13 alin. (2) din Codul de procedură civilă nu încalcă nici art. 20 și art. 31 din Constituție și nici art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, iar organizarea unui sistem judiciar care impune ca ultima cale de

atac introdusă la o instanță superioară să fie formulată doar prin avocat este comună mai multor sisteme judiciare ale statelor membre ale Convenției menționate. Măsura în discuție urmărește un scop legitim, având în vedere caracteristicile instanțelor superioare care examinează recursuri în casație, adică numai probleme legate de interpretarea și aplicarea dreptului incident, procedura având în acest caz un formalism și o tehnicitate ridicate. Pentru aceleași considerente, măsura este și una proporțională, mai ales că Statul român a reglementat și asistența juridică gratuită. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în jurisprudența sa — Hotărârea din 12 martie 2002, pronunțată în Cauza *Raitiere împotriva Franței*, Hotărârea din 6 iunie 2002, pronunțată în Cauza *Mafile împotriva Franței* și Hotărârea din 21 mai 1998, pronunțată în Cauza *Béláné Bocsi împotriva Ungariei*, a apreciat că cerința ca reclamantul să fie reprezentat de un avocat nu contravine Convenției.

16. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierile de sesizare au fost comunicate președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

17. **Avocatul Poporului** consideră că dispozițiile legale criticate sunt constituționale. Obligatorietatea asistării și/sau reprezentării părților în fața instanței de recurs fie de către avocat, fie de către consilierul juridic, instituită de normele criticate, reprezintă concretizarea la nivel legislativ a obligației statului de a asigura garantarea dreptului la apărare în aplicarea art. 24 alin. (1) din Constituție.

18. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului și Guvernul** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

19. La dosarul cauzei, în data de 25 iunie 2014, a fost depus din partea Uniunii Naționale a Barourilor din România, în calitate de *amicus curiae*, un punct de vedere în sprijinul respingerii excepției de neconstituționalitate. La solicitarea Uniunii Naționale a Barourilor din România, Facultatea de Drept a Universității București a transmis, la data de 27 iunie 2014, Curții Constituționale un punct de vedere prin care susține constituționalitatea textelor din Codul de procedură civilă care consacră obligativitatea asistenței juridice în recurs, prin avocat sau consilier juridic. De asemenea, la data de 1 iulie 2014, Uniunea Națională a Barourilor din România a transmis Curții Constituționale punctul de vedere al Universității din Craiova, Facultatea de Drept și Științe Sociale, prin care se arată că aceasta susține studiul elaborat de către Uniunea Națională a Barourilor din România.

CURTEA,

examinând încheierile de sesizare, punctele de vedere ale Avocatului Poporului, rapoartele întocmite de judecătorul-raportor, notele scrise depuse, susținerile părții prezente, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

20. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

21. Obiectul excepției de neconstituționalitate, astfel cum rezultă din încheierile de sesizare, îl constituie dispozițiile art. 13 alin. (2), art. 83 alin. (3) și art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă. Din analiza dosarelor cauzelor, Curtea reține că, în realitate, se critică doar dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum și art. 486 alin. (3) cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii

cererii de recurs prin avocat, texte asupra cărora urmează a se pronunța prin prezenta decizie și care au următorul cuprins:

— Art. 13 alin. (2) teza a doua: „În recurs, cererile și concluziile părților nu pot fi formulate și susținute decât prin avocat sau, după caz, consilier juridic, cu excepția situației în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiată în drept.”;

— Art. 83 alin. (3): „La redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat, în condițiile legii, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 13 alin. (2).”;

— Art. 486 alin. (3): „Mențiunile prevăzute la alin. (1) lit. a) și c)—e), precum și cerințele menționate la alin. (2) sunt prevăzute sub sancțiunea nulității. Dispozițiile art. 82 alin. (1), art. 83 alin. (3) și ale art. 87 alin. (2) rămân aplicabile”.

22. Autorii excepției de neconstituționalitate susțin că dispozițiile de lege criticate contravin prevederilor constituționale ale art. 16 privind principiul egalității în fața legii, art. 21 privind accesul liber la justiție, art. 24 privind dreptul la apărare, art. 31 alin. (2) privind dreptul la o informare corectă, art. 52 privind dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, art. 124 alin. (2) privind înfăptuirea justiției, precum și ale art. 6 privind dreptul la un proces echitabil și art. 13 privind dreptul la un recurs efectiv din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În consecință, Curtea reține că autorii excepției invocă normele de referință din Constituție, astfel cum acestea se interpretează, potrivit art. 20 alin. (1) din Constituție, și prin prisma dispozițiilor art. 6 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

23. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că textele legale criticate reglementează obligativitatea reprezentării și asistării părților prin avocat în calea de atac a recursului, respectiv obligativitatea redactării cererii de recurs, precum și exercitarea și susținerea recursului numai prin avocat. În aplicarea acestor reglementări cu caracter de principiu, legiuitorul a prevăzut că recursul și motivele de recurs se depun cu respectarea obligației referitoare la reprezentare, întâmpinarea se redactează și se semnează de avocatul intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul recurentului.

24. În privința încălcării art. 21 din Constituției referitor la accesul liber la justiție, Curtea reține că acest drept constituțional reprezintă fundamentul art. 129 din Constituție potrivit căruia „Împotriva hotărârilor judecătorești părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii”. Prin urmare, legiuitorul poate să reglementeze, în privința căilor de atac, termene, forma și conținutul, instanța la care se depun, competența și modul de judecare, soluțiile ce pot fi adoptate astfel cum prevede și art. 126 alin. (2) din Constituție potrivit căruia „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege”. De aceea, Curtea a reținut că accesul liber la justiție nu vizează numai acțiunea introductivă la prima instanță de judecată, ci și sesizarea oricăror altor instanțe care, potrivit legii, au competența de a soluționa fazele ulterioare ale procesului, deci inclusiv cu privire la exercitarea căilor de atac, deoarece apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor presupune, în mod logic, și posibilitatea acționării împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate. Ca urmare, limitarea dreptului unor părți ale unui și aceluiași proces de a exercita căile legale de atac constituie o limitare a accesului liber la justiție (Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.200 din 15 decembrie 2004).

25. În continuare, Curtea reține că accesul la justiție nu este un drept absolut, putând fi limitat prin anumite condiții de formă și de fond impuse de legiuitor, prin raportare la dispozițiile art. 21 din Constituție. Aceste condiționări nu pot fi acceptate dacă afectează dreptul fundamental în chiar substanța sa. Prin urmare, limitările aduse dreptului fundamental sunt admisibile doar în măsura în care vizează un scop legitim și există un raport de proporționalitate între mijloacele folosite de legiuitor și scopul urmărit de acesta (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 176 din 24 martie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 356 din 27 aprilie 2005).

26. În consecință, Curtea reține că stabilirea unor condiționări pentru introducerea acțiunilor în justiție nu constituie, în sine, o încălcare a accesului liber la justiție, el presupunând accesul la mijloacele procedurale prin care se înfăptuiește justiția, fiind de competența exclusivă a legiuitorului de a institui regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești, soluție ce rezultă din dispozițiile art. 126 alin. (2) din Constituție (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 69 din 16 martie 1994). Însă legiuitorul este ținut să o facă orientându-se după principiul *est modus in rebus*, respectiv să fie preocupat ca exigențele instituite să fie îndeajuns de rezonabile încât să nu pună sub semnul întrebării însăși existența dreptului (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 39 din 29 ianuarie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 217 din 12 martie 2004, și Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 229 din 16 martie 2004). În aceste condiții orice limitare a accesului liber la justiție, oricât de neînsemnată ar fi, trebuie să fie temeinic justificată, analizându-se în ce măsură dezavantajele create de ea nu cumva depășesc posibilele avantaje (Decizia nr. 266 din 7 mai 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 464 din 25 iunie 2014). Așadar, instituirea unei căi de atac ca modalitate de acces la justiție implică în mod necesar și asigurarea posibilității de a o utiliza pentru toți cei care au un drept, un interes legitim, capacitate și calitate procesuală și revine Curții Constituționale competența de a analiza caracterul proporțional al condiției suplimentare impuse (a se vedea *mutatis mutandis* Decizia nr. 39 din 29 ianuarie 2004 și Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, precitate).

27. Având în vedere cele anterior expuse, Curtea constată că accesul, formularea și exercitarea căilor de atac, așadar, în cauza de față, a recursului, reprezintă un aspect al accesului liber la justiție, drept fundamental protejat de art. 21 din Constituție.

28. Curtea reține, totodată, că, prin instituirea obligativității reprezentării și asistării părților prin avocat ca o condiție de admisibilitate a exercitării căii de atac a recursului, legiuitorul a reglementat o limită a accesului liber la justiție, aspect care se constituie într-o veritabilă intervenție a statului în configurarea și structurarea acestui drept fundamental. De asemenea, Curtea constată că, de principiu, o asemenea intervenție a statului este permisă tocmai datorită naturii dreptului prevăzut la art. 21 din Constituție, drept care presupune, în mod intrinsec, o reglementare statală.

29. Întrucât exercitarea căilor de atac reprezintă o fațetă a accesului liber la justiție și fiind vorba de o intervenție etatică, îi revine Curții Constituționale sarcina de a analiza, prin prisma unui test de proporționalitate dezvoltat în jurisprudența sa (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 266 din 21 mai 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 443 din 19 iulie 2013), dacă limitele impuse prin intervenția legiuitorului acestui drept — respectiv reglementarea obligativității reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului —

reprezintă o limitare rezonabilă care să nu fie disproporționată cu obiectivul urmărit și care să nu transforme dreptul într-unul iluzoriu/teoretic. Astfel, în cele ce vor urma, Curtea va analiza dacă limitările aduse dreptului de a ataca prin recurs hotărârile judecătorești din perspectiva accesului liber la justiție au un scop legitim și sunt proporționale cu acel scop.

30. Conform principiului proporționalității, orice măsură luată trebuie să fie **adecvată** — capabilă în mod obiectiv să ducă la îndeplinirea scopului, **necesară** — indispensabilă pentru îndeplinirea scopului și **proporțională** — justul echilibru între interesele concrete pentru a fi corespunzătoare scopului urmărit. Astfel, în vederea realizării testului de proporționalitate, Curtea trebuie, mai întâi, să stabilească scopul urmărit de legiuitor prin măsura criticată și dacă acesta este unul legitim, întrucât testul de proporționalitate se va putea raporta doar la un scop legitim.

31. Curtea constată că, astfel cum rezultă din expunerea de motive care a însoțit proiectul Codului de procedură civilă, scopul urmărit de legiuitor prin instituirea obligației persoanelor fizice de a fi asistate și, după caz, reprezentate de avocat la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea acestuia îl reprezintă impunerea unei rigori și discipline procesuale pentru evitarea introducerii unor cereri de recurs în mod abuziv, șicanator sau informe, care nu se încadrează în mod riguros în motivele de recurs. Prin urmare, legiuitorul, pe de o parte, a urmărit asigurarea unei reprezentări juridice adecvate a părților și, pe de altă parte, asigurarea funcționării corespunzătoare a instanțelor de recurs care examinează numai chestiuni de legalitate, respectiv conformitatea hotărârii pronunțate cu legea. Această regulă corespunde noii viziuni asupra recursului reglementat ca o cale extraordinară de atac, potrivit căreia condițiile de exercitare sunt stricte, iar motivele de recurs sunt limitativ circumscrise respectării legalității. Prin urmare, Curtea constată că scopul urmărit de legiuitor este unul legitim.

32. În continuare, Curtea urmează să examineze dacă prevederile legale criticate sunt adecvate scopului urmărit. Instituirea obligativității reprezentării și asistării părților prin avocat în calea de atac a recursului, respectiv obligația redactării cererii de recurs, precum și a exercitării și susținerii recursului numai prin avocat, este în **abstracto** o măsură adecvată pentru impunerea unei rigori și discipline procesuale.

33. Cu privire la caracterul necesar al măsurii criticate, Curtea constată că potrivit art. 126 alin. (2) din Constituție legiuitorul este singurul în drept să stabilească procedura de judecată, așadar să aleagă procedura potrivită în raport cu scopul legitim urmărit. În speță, scopul legitim urmărit este buna administrare a justiției prin creșterea calității actului de justiție în procedura recursului, astfel încât reprezentarea și asistarea prin avocat este, de principiu, conformă acestui scop. De aceea, Curtea apreciază că opțiunea legiuitorului pentru această măsură, prin prisma finalității sale, este necesară pentru atingerea scopului urmărit. Însă, Curtea reține că, pentru motivele ce se vor arăta în continuare, această măsură, astfel cum a fost reglementată, nu apare ca fiind proporțională cu scopul legitim urmărit din perspectiva relației existente între interesul general invocat și cel individual.

34. Astfel, referitor la existența justului echilibru între măsura care a determinat limitarea dreptului de acces liber la justiție și scopul legitim urmărit, Curtea constată că nu există un raport rezonabil de proporționalitate între cerințele de interes general referitoare la buna administrare a justiției și protecția drepturilor fundamentale ale individului, dispozițiile legale criticate consacrând un dezechilibru între cele două interese concurente.

35. În acest context, Curtea reține că prin condiționările impuse realizării interesului general menționat este afectat în

mod iremediabil interesul individual, respectiv cel al persoanei care dorește să recurgă la concursul justiției în vederea realizării drepturilor și intereselor sale subiective. Astfel, condiționarea exercitării căii de atac de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară, drept condiție de admisibilitate a recursului, impune în sarcina individului atât condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, cât și costuri suplimentare și semnificative în raport cu cheltuielile efectuate de cetățean pentru plata serviciului justiției.

36. Curtea reține că o atare condiție, în sine, este excesivă, depășind cadrul constituțional referitor la exercitarea căilor de atac, astfel cum s-a prevăzut la paragraful 26 din prezenta decizie. Legiuitorul trebuie să se preocupe de aplicarea riguroasă a principiului *est modus in rebus*, întrucât instituirea unei căi de atac ca modalitate de acces la justiție implică, de principiu, asigurarea posibilității de a o utiliza pentru toți cei care au un drept, un interes legitim, capacitate și calitate procesuală. De aceea, dacă legiuitorul prevede obligativitatea reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului, trebuie să reglementeze un mecanism de natură a permite realizarea scopului legitim urmărit la standardul calitativ propus, fără a impune o sarcină excesivă părților, indiferent de natura acestora. În acest sens, Curtea reține că prin efectul dispozițiilor criticate se produce un dezechilibru în defavoarea justițiabilului, în sensul că acesta trebuie să suporte costurile sau sancțiunile procedurale, după caz.

37. Cu privire la costurile financiare pe care le implică această procedură în sarcina cetățenilor, Curtea reține că, potrivit art. 486 alin. (2) teza întâi din Codul de procedură civilă, la cererea de recurs se va atașa dovada achitării taxei de timbru, al cărui quantum este stabilit prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 392 din 29 iunie 2013. Aceasta prevede la art. 24 alin. (1) că recursul împotriva hotărârilor judecătorești se taxează cu 100 lei dacă se invocă unul sau mai multe dintre motivele prevăzute la art. 488 alin. (1) pct. 1—7 din Codul de procedură civilă, iar în cazul în care se invocă încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material [art. 488 alin. (1) pct. 8], pentru cereri și acțiuni evaluabile în bani, recursul se taxează cu 50% din taxa datorată la suma contestată, dar nu mai puțin de 100 lei. În aceeași ipoteză, pentru cererile neevaluabile în bani, se taxează cu 100 lei. La fel se taxează și cererile pentru exercitarea recursului împotriva hotărârilor prin care s-a respins cererea ca prematură, inadmisibilă, prescrisă sau pentru autoritate de lucru judecat, prin care s-a luat act de renunțarea la dreptul pretins sau la renunțarea la judecată; prin care se consfințește înviolarea părților, se taxează cu 50 lei [art. 25 alin. (2)]. Cererea pentru exercitarea căii de atac care vizează numai considerentele hotărârii se timbrează, în toate situațiile, cu 100 lei.

38. Așadar, Curtea reține că prin aplicarea textelor de lege criticate, pe lângă cheltuielile ocazionate de plata acestor taxe, cetățeanului i s-a impus obligația formulării și susținerii cererilor în recurs prin avocat, ceea ce presupune noi cheltuieli — suplimentare — în sarcina sa.

39. Prin urmare, Curtea trebuie să analizeze în ce măsură aceste cheltuieli care nu fac obiectul plății serviciului justiției prestat de către instanțele judecătorești pot intra sub incidența ajutorului public judiciar, astfel cum acesta este reglementat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008, precum și sfera cetățenilor care pot beneficia de acest ajutor. O atare analiză este necesară pentru a se putea determina dacă statul a reglementat o procedură de asistență judiciară corespunzătoare cu noile cerințe procedural civile impuse în vederea garantării accesului efectiv la calea de atac a recursului (a se vedea

mutatis mutandis Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 17 iulie 2012, pronunțată în Cauza *Muscat împotriva Maltei*, paragraful 46).

40. Curtea constată că obligația reprezentării prin avocat în etapa procesuală a recursului prevăzută de Codul de procedură civilă a fost corelată cu dispozițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 327 din 25 aprilie 2008, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 193/2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 723 din 24 octombrie 2008, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu cele ale art. 71—73 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98 din 7 februarie 2011, cu modificările ulterioare. Potrivit acestor reglementări, orice persoană fizică poate beneficia de ajutor public judiciar sub forma asistenței prin avocat în cauze civile, comerciale, administrative, de muncă și asigurări sociale, precum și în alte cauze, cu excepția celor penale. Ajutorul public judiciar se poate acorda separat sau cumulat și nu poate depăși în cursul unui an suma maximă echivalentă cu 10 salarii minime brute pe țară. Sumele reprezentând ajutorul public judiciar se acordă în întregime de către stat în situația persoanelor al căror venit mediu net lunar pe membru de familie (în ultimele două luni) se situează sub 300 lei, și în valoare de 50% în situația în care venitul se situează sub 600 lei. Potrivit art. 13 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008, ajutorul public judiciar pentru exercitarea unei căi de atac se poate acorda în urma unei noi cereri care se adresează instanței a cărei hotărâre se atacă, în mod obligatoriu, înăuntrul termenului pentru exercitarea căii de atac. Termenul pentru exercitarea căii de atac se întrerupe o singură dată, dacă solicitantul depune în termen de cel mult 10 zile înscrisurile doveditoare. De asemenea, ajutorul public judiciar acordat sub forma asistenței prin avocat în etapa procesuală imediat anterioară recursului se extinde de drept pentru redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și pentru exercitarea și susținerea acestuia.

41. Având în vedere cele de mai sus, Curtea reține că acordarea ajutorului public judiciar se referă la persoane care nu pot face față din punct de vedere financiar cheltuielilor ocazionate de desfășurarea procedurilor judiciare și ale căror venituri se încadrează în limitele de venit prevăzute de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008. Prin urmare, este evident că ajutorul public judiciar vizează „persoane aflate în dificultate materială” și se acordă „numai în acele situații în care cheltuielile certe sau previzibile periclitează întreținerea solicitantului și a persoanelor aflate în întreținerea sa. Situația materială se apreciază în raport cu sursele de venit ale solicitantului și ale membrilor familiei, precum și cu obligațiile periodice pe care aceștia le au” (a se vedea, în acest sens, nota de fundamentare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008). Așadar, Curtea constată că ajutorul public judiciar privește o categorie redusă de cetățeni, având în vedere și faptul că, pe lângă limitele de venit stabilite, se poate beneficia de acest ajutor numai într-o anumită limită în cursul unui an, limită ce se referă la toate formele de ajutor public judiciar, și nu doar la asistența juridică prin avocat necesară pentru îndeplinirea condiției de admisibilitate a recursului. Or, obligativitatea reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului se răsfânge asupra tuturor cetățenilor, chiar și asupra celor ale căror limite de venit nu se încadrează în prevederile ordonanței de urgență și care nu dispun întotdeauna de mijloace materiale pentru a plăti un avocat. Astfel, ajutorul public judiciar nu își găsește incidența și aplicarea în privința cvasimajorității cetățenilor, ceea ce echivalează cu reducerea corespunzătoare

a patrimoniului lor, fără ca această reducere să reprezinte contravaloarea unui serviciu prestat de autoritățile statului. De aceea, ajutorul public judiciar nu poate fi considerat un remediu judiciar capabil să asigure accesul tuturor cetățenilor la calea de atac a recursului. În consecință, ținând cont de cele arătate, Curtea constată că ajutorul public judiciar nu este un instrument apt să surmonteze și să corecteze inechitățile de fapt care pot apărea în urma aplicării textelor legale criticate, din moment ce calea de atac a recursului se încheie definitiv pentru acești justițiabili.

42. În consecință, aceste cheltuieli obligatorii se alătură celor efectuate cu plata taxei judiciare de timbru, rezultând o sarcină disproporționată pentru cetățeni, sarcină care, de altfel, se poate reflecta și asupra bugetului de stat. Or, de principiu, o asemenea sarcină financiară fiind suportată de justițiabil, creează un cadru juridic de natură a-l descuraja pe acesta să apeleze la serviciul justiției.

43. Așadar, concluzionând, Curtea, având în vedere faptul că dreptul de a obține asistență juridică nu este un drept absolut, constată că sfera persoanelor care beneficiază de acest sprijin este redusă în mod semnificativ prin limitele impuse de legea specială, în condițiile în care calea de atac a recursului este deschisă tuturor persoanelor care au un interes în a o promova, interes care nu ar mai putea fi valorificat având în vedere costurile promovării unei asemenea proceduri. Curtea reține că statul nu a reușit să implementeze un mecanism coerent și eficient care să asigure posibilitatea efectivă a cetățenilor de a recurge la calea de atac a recursului. În acest context, Curtea apreciază că în vederea atingerii standardului de creștere a calității actului de justiție pe care legiuitorul și l-a propus, trebuie stabilite remedii corelative obligațiilor impuse justițiabililor pentru a nu îngreuna situația procesuală și financiară a acestora. În acest sens, statul are obligația de a reglementa măsuri pozitive pentru a asigura caracterul efectiv al dreptului de acces liber la justiție (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronunțată în Cauza *Airey împotriva Irlandei*, paragraful 25); în consecință, acesta trebuie să prevadă un mecanism de asistență judiciară pentru a asigura accesul efectiv la instanță, atunci când este reglementată obligativitatea asistenței prin avocat (a se vedea, în acest sens, hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronunțată în Cauza *Airey împotriva Irlandei*, paragraful 26, și din 25 iunie 2013, pronunțată în Cauza *Anghel împotriva Italiei*, paragraful 51).

44. De asemenea, în timp ce accesul liber la justiție aparține persoanei care se consideră vătămată, dreptul la apărare aparține oricărei persoane, inclusiv intimatului din procesul civil, atunci când este promovată calea de atac a recursului. În această situație, implicat intimatul, care nu are interes în exercitarea acestei căi de atac, are obligația de a încheia un contract de asistență juridică cu un avocat în vederea redactării și depunerii întâmpinării, situație în care și acesta poate beneficia de ajutor public judiciar, în condițiile legii speciale.

45. Prin urmare, deși teoretic statul permite accesul la justiție, practic persoana interesată nu se poate adresa judecătorului. Or, cum drepturile fundamentale trebuie garantate într-o manieră concretă și reală, iar nu iluzorie și teoretică, imposibilitatea concretă de sesizare a unei instanțe de către persoana interesată constituie o încălcare a dreptului acesteia de acces la justiție (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronunțată în Cauza *Airey împotriva Irlandei*, paragraful 25).

46. Mai departe, Curtea trebuie să ia în considerare că excepțiile de neconstituționalitate au fost ridicate în dosare legate de materia contenciosului administrativ. În această

materie, spre deosebire de dreptul comun unde hotărârile pronunțate în primă instanță pot fi atacate cu apel cu toate consecințele care decurg din aceasta, Curtea observă că, potrivit art. 7 alin. (3) din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012, legiuitorul a optat pentru menținerea căii de atac a recursului, și nu pentru înlocuirea acestuia cu calea de atac a apelului. În lumina noului Cod de procedură civilă, recursul în materia contenciosului administrativ este esențialmente diferit de recursul exercitat în această materie în vechea reglementare, care permitea, de principiu, examinarea cauzei sub toate aspectele pe calea recursului. Așadar, ca urmare a acestei excluderi, *hotărârile primei instanțe date în litigiile de contencios administrativ rămân a fi supuse în continuare recursului*. Prin efectul dispozițiilor legale criticate în materia contenciosului administrativ se ajunge la situația în care părțile care sunt lipsite de calea de atac a apelului să fie obligate să formuleze recursul numai prin intermediul unui avocat (cu excepțiile prevăzute de lege, în cazul persoanelor care au studii juridice).

47. Mai mult, întrucât termenul de formulare a recursului în materia contenciosului administrativ este de 15 zile de la data comunicării, față de termenul de recurs de 30 de zile din dreptul comun, obligația prevăzută de dispozițiile legale criticate reprezintă o cerință nerezonabilă impusă cetățeanului, în contextul în care, în termenul menționat, acesta trebuie să găsească resursele financiare sau să depună diligențele necesare, respectiv formularea unei cereri însoțite de toate înscrisurile doveditoare ale veniturilor, potrivit Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008, pentru a putea exercita calea de atac a recursului.

48. Așadar, legiuitorul are îndreptățirea constituțională de a

considera materia contenciosului administrativ ca fiind una aparte, cu reguli specifice, inclusiv în ceea ce privește stabilirea căilor de atac, însă acesta nu poate ignora aplicarea art. 21 din Constituție referitor la accesul liber la justiție, pentru că în caz contrar acesta ar deveni un drept iluzoriu și teoretic.

49. De asemenea, Codul de procedură civilă a prevăzut situații în care anumite hotărâri judecătorești pot fi atacate doar cu recurs, cum ar fi hotărârile pronunțate în cazurile expres prevăzute de lege: *renunțarea la judecată (art. 406)*, *renunțarea la căile de atac (art. 410)*, *hotărârea de suspendare (art. 414)*, *hotărârea de perimare (art. 421)*, *hotărârea de recunoaștere a pretențiilor (art. 437)* sau *hotărârea de consfințire a tranzacției (art. 440)*. Nici în aceste cazuri condițiile impuse prin dispozițiile legale criticate nu sunt justificate, deoarece în asemenea situații partea care formulează recurs urmărește, în fapt, să supună controlului de legalitate hotărârea atacată, iar pentru aceasta instanța de recurs trebuie să-și manifeste rolul activ.

50. În concluzie, Curtea constată că măsura reprezentării și asistării prin avocat în etapa procesuală a recursului nu este proporțională cu scopul urmărit de legiuitor, avantajul public fiind nesemnificativ în raport cu gradul de afectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale individului, respectiv cele consacrate de art. 21 și art. 24 din Constituție.

51. Astfel cum a remarcat Curtea la paragrafele 44 și 50 din prezenta decizie, dispozițiile legale criticate au afectat și dreptul la apărare din perspectiva intimatului ca o consecință a exercitării dreptului de acces liber la justiție realizat de recurent. Însă, dispozițiile legale criticate încalcă art. 24 din Constituție, garanție a dreptului la un proces echitabil (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 246 din 7 aprilie 2014), și din perspectiva recurrentului din moment ce această dispoziție constituțională nu vizează doar apărarea în procesul desfășurat

în fața primei instanțe de judecată, ci și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță de judecată care sunt considerate greșite de către una sau alta din părțile din proces. În situația în care partea interesată este împiedicată să exercite calea de atac, aceasta nu-și va putea valorifica și apăra drepturile în fața instanței de recurs (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004).

52. Mai mult, Curtea reține că obligația reprezentării și asistării prin avocat pentru exercitarea recursului echivalează, pe de o parte, cu transformarea conținutului acestui drept fundamental într-o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac, iar, pe de altă parte, cu convertirea acestui drept într-o obligație, ceea ce afectează substanța dreptului la apărare astfel cum este configurat în Constituție. Or, legiuitorul nu poate da dreptului la apărare garantat de Constituție valențe care, practic, contravin caracterului său de garanție a dreptului la un proces echitabil.

53. De altfel, Curtea Constituțională remarcă faptul că asupra problemei specifice supuse dezbaterii în cauzele de față Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut o poziție nuanțată, determinată de necesitatea respectării art. 6 paragraful 1 din Convenție. Astfel, prin Hotărârea din 22 martie 2007, pronunțată în Cauza *Staroszyk împotriva Poloniei*, instanța de la Strasbourg a statuat că modul în care art. 6 paragraful 1 din Convenție se aplică în cazul curților de apel sau de casație depinde de caracteristicile speciale ale procedurilor în cauză și trebuie ținut cont de întregul sistem juridic intern și de rolul Curții de Casație în cadrul acestui sistem. Având în vedere natura specială a rolului Curții de Casație, care este limitat la a analiza dacă legea a fost aplicată în mod corect, Curtea de la Strasbourg a acceptat că procedura din fața Curții de Casație poate să fie mai formală (paragraful 126). Astfel, cerința ca

reclamantul să fie reprezentat de un avocat calificat în fața Curții de Casație nu poate fi, prin ea însăși, contrară art. 6 din Convenție. Cerința este compatibilă cu caracteristicile unei curți supreme ca cea mai înaltă curte care examinează apelurile/recursurile din punctul de vedere al legii, acest lucru fiind o caracteristică legală comună în statele membre ale Consiliului Europei (paragraful 128). În același sens, Curtea s-a pronunțat și prin Hotărârea din 25 iunie 2013, în Cauza *Anghel împotriva Italiei*, paragraful 54. Totuși, Curtea de la Strasbourg a subliniat că o interpretare strictă a regulilor procedurale îl poate priva pe reclamant de dreptul de acces la justiție. Acest drept poate fi afectat atunci când regulile încetează să mai servească principiului securității juridice și unei bune administrări a justiției, formând un fel de barieră ce îl împiedică pe justițiabil să supună cazul său pe fond de către o curte competentă (Hotărârea din 5 decembrie 2013, pronunțată în Cauza *Omerović împotriva Croației*, nr. 2, paragraful 39).

54. Așadar, având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că soluția legislativă criticată creează premisele transformării liberului acces la justiție și a dreptului la apărare în drepturi iluzorii, fapt care nu este de natură să conducă la consolidarea continuă; firească, a statului de drept, ceea ce atrage neconstituționalitatea acesteia.

55. Curtea învederează faptul că îi revine legiuitorului sarcina ca, în temeiul art. 147 alin. (1) din Constituție, să pună de acord cu Legea fundamentală și cu prezenta decizie întreaga reglementare procesuală civilă a recursului, având în vedere că dispozițiile legale criticate din Codul de procedură civilă referitoare la obligativitatea persoanelor fizice de a fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea acestuia sunt contrare accesului liber la justiție și dreptului la apărare.

56. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1—3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Ion Trebuian, Onoriu Stoian și Dimitrie Crivinațu în dosarele nr. 2.270/115/2013, nr. 5.103/108/2013 și nr. 5.582/30/2013 ale Curții de Apel Timișoara — Secția contencios administrativ și fiscal, de Gheorghe Ibrîș în Dosarul nr. 4.906/118/2013 al Curții de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și de Mihai Chițu în Dosarul nr. 4.576/86/2013 al Curții de Apel Suceava — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și constată că dispozițiile din Codul de procedură civilă cuprinse în art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum și în art. 486 alin. (3) cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat sunt neconstituționale.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului, Curții de Apel Timișoara — Secția contencios administrativ și fiscal, Curții de Apel Constanța — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, Curții de Apel Suceava — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 17 septembrie 2014.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE
AUGUSTIN ZEGREAN

Magistrat-asistent,
Andreea Costin